

Istoricul fundamentelor dreptului civil

Înțelesul conceptelor juridice se dezvăluie cu claritate, de cele mai multe ori, din punctul în care se îmbină perspectiva istorică și perspectiva hermeneutică. Sub aspect istoric, cum este bine cunoscut, noțiunile fundamentale ale dreptului civil modern își au rădăcinile în dreptul privat roman. Deși este indispensabil recursul la istorie, nu este însă suficient.

Într-adevăr dezvoltarea pretoriană a dreptului privat roman, cu precădere în epoca clasică, dincolo de virtuțile sale creatoare de norme, nu a îngăduit decât rareori un efort de sistematizare a regulilor de drept și de elaborare teoretică a noțiunilor juridice. Iată de ce, pentru a surprinde cât mai exact gradul înalt de generalitate la care au ajuns astăzi conceptele de drept civil și pentru a cuprinde întreaga îmbogățire a conținutului acestora, este necesar pe lângă recursul la istorie, un demers de interpretare a legilor actuale, prin prisma doctrinei și jurisprudenței contemporane, fără a ignora aportul dreptului comparat.

Cele două perspective, istorică și hermeneutică nu sunt autonome. Ele se influențează reciproc. Astfel structurat de romani, așa cum este înfățișat în universități, este rezultatul investigațiilor moderne, făcute de cercetătorii pasionați, timp de secole pe baza operei de multe ori anonime - a glosatorilor și comentatorilor din Evul Mediu.

Se poate spune chiar că întregul corp de reguli și noțiuni cunoscut sub numele de drept roman, nu numai că a influențat în mod hotărâtor evoluția dreptului actual, dar a fost regândit, la rândul său, de știința juridică modernă.

În vechiul drept roman, pentru ca un act să producă efecte, trebuia să fie îmbrăcat în anumite forme; simpla manifestare de voință era lipsită de valoare juridică. Astfel, cel mai vechi contract roman, *stipulațiunea*, își are originea în *sponsio religioasă*, care se încheia prin întrebare și răspuns, în forma unui jurământ religios, invocându-se bunăvoința zeilor, în sprijinul celor care participă la raportul juridic.

Totuși formalismul are și anumite avantaje. Astfel, în acea epocă, datorită formalismelor actelor juridice, dolul sau violența nu erau posibile, ceea ce explică, de altfel, și sancționarea relativ târzie a viciilor de consimțământ în dreptul roman.

La sfârșitul Republicii, odată cu dezvoltarea accelerată a economiei de schimb, principiul formalismului devine o piedică în calea producției și circulației mărfurilor. Rigorile formalismului s-au

resimțit în mod negativ în special în domeniul contractelor, legate nemijlocit de producția și circulația mărfurilor. Drept urmare se constată o transformare a mentalității romanilor în direcția înlăturării treptate a formalismului în materia contractelor.

La sfârșitul Republicii, asistăm la apariția unor contracte noi, formate prin simplul acord de voință al părților, în conformitate cu cerințele vieții economice. Și totuși contractele consensuale apar ca o excepție de la regulă. Rezultă de aici că la începutul secolului al II-lea d.H. cuvântul “*contractus*” avea încă un sens restrâns, desemnând exclusiv contractele consensuale.

Conceptul de “*contractus*” se consolidează definitiv abia în legislația lui Justinian, unde semnifică o convenție destinată să genereze obligațiuni. Din punct de vedere economic, vânzarea este o variantă mai evoluată a schimbului, în care își are originea sa; într-adevăr vânzarea, în sens economic, pare a fi îmbrăcat la origine forma schimbului dintre două lucruri, din care unul avea valoare de echivalent general (capetele de vită).

Cu timpul, după apariția barelor de aramă și apoi a monedei în sens modern, vânzarea se configurează ca schimbul unui lucru contra unui preț. Contractul consensual de vânzare, ca formă de realizare a acestei operațiuni a apărut abia spre sfârșitul Republicii, la capătul unei îndelungate evoluții.

a) Vânzarea mancipațiune.

Funcția originară a mancipațiunii a fost aceea de a transmite proprietatea asupra lucrurilor mancipi, în schimbul unei cantități de aramă, dar mancipațiunea este cea mai veche formă pe care a îmbrăcat-o operațiunea juridică a vânzării.

b) Vânzarea prin stipulațiune.

Cele două prestațiuni, predarea lucrului și plata prețului făceau obiectul a două stipulațiuni distincte. Prima stipulațiune genera obligația de a preda prețul, iar cea de-a doua, obligația de preda lucrul.

Vânzarea consensuală a fost practică mai întâi în dreptul public, și numai după aceea a trecut în dreptul privat. Se știe că prizonierii de război erau vânduți, fie de către stat, fie de către soldați, pe piețele publice. Cu timpul, datorită avantajelor, această practică a fost preluată de către particulari și perfecționată prin intervenția pretorului. Vânzarea consensuală a fost mai întâi utilizată în raporturile dintre cetățeni și peregrini și numai după aceea a trecut în raporturile dintre cetățeni.

În orice caz, simpla convenție a dobândit valoare juridică în materia vânzării încă de la începutul secolului I î.H., întrucât acțiunile care sancționează vânzarea figurau pe lista acțiunilor de bună credință cunoscută de **QUINTUS MUCIUS SCAEVOLA**.

Contractul de VÂNZARE – CUMPĂRARE - înțeles ca o convenție contractuală, sinalagmatică, **judicia bonae fidei** – încetează să mai fie doar o simplă reunire de stipulații separate cum era inițial. Caracterul abstract al acestor stipulații, corelate sub aspect economic, dar independente

din punct de vedere juridic, determină autonomia obligațiilor părților, astfel încât nici una din aceste obligații nu era cauza celeilalte.

Sesizarea legăturilor dintre aceste obligații, a permis însă construcția a două instituții juridice cu deosebită valoare practică : **ACTIO REDHIBITORIA** și **LEX COMMISORIA**.

Caracterul abstract al stipulațiilor inițiale este abandonat, în noua înfățișare a contractului **emptio – venditio**, în favoarea interdependenței obligațiilor reciproce ale vânzătorului și ale cumpărătorului. În **jus civile**, vânzarea consensuală în perioada imediat următoare recunoașterii sale, dădea naștere unei obligații de garanție pentru **viciile** nedeclarate cu rea credință de către vânzător, spre deosebire de dreptul vechi, în care era necesară intervenția unei stipulații. Mai mult, într-o asemenea situație, vânzătorul era dator, pe lângă restituirea prețului, să plătească și valoarea pagubelor pe care cumpărătorul le suferise din cauza **viciilor** lucrului vândut.

Ulterior, în **jus honorarium**, obligația de garanție a fost extinsă și cu privire la **viciile** ascunse pe care vânzătorul nu le-a cunoscut. Vânzătorul este răspunzător pentru **viciile** lucrului transmis, iar răspunderea sa cunoaște o reglementare în două etape distincte : până la apariția vânzării consensuale și după sancționarea contractului de vânzare.

În cadrul vânzării consensuale, trebuie să se distingă iarăși între sistemul dreptului civil și sistemul **edililor curuli**. Prin **vicii** ale lucrului înțelegem anumite defecte ce îl fac impropriu scopului pentru care a fost cumpărat sau îi micșorează valoarea.

Garanția pentru vicii în cazul vânzării prin mancipațiune.

La vânzarea realizată prin **mancipațiune**, dacă aceasta poartă asupra unui fond de pământ, vânzătorul răspunde pentru **vicii** în două cazuri : când transmite o suprafață de pământ mai mică decât cea declarată și când declară că fondul este liber de orice sarcini (**optimus maximusque**), deși în realitate acesta este grevat cu servituți.

În primul caz, cumpărătorul va avea împotriva vânzătorului **actio de modo agri**, ce are ca obiect plata unei sume de bani reprezentând dublul valorii suprafeței de teren care lipsește.

În cel de-al doilea caz, cumpărătorul poate intenta **actio auctoritatis**, dața pe tărâm delictual prin care pretinde vânzătorului dublul prețului plătit.

Sistemul garanției pentru **vicii**, la vânzarea **mancipațiune**, nu funcționează decât în cazul transmiterii unor terenuri. Vânzarea realizată prin **stipulațiuni** nu se bucură însă de aceleași consecințe. În scopul de a se proteja interesele cumpărătorului, încă din epoca veche, s-a creat o **stipulațiune** specială pentru **vicii**. Dacă vânzarea îmbracă forma **mancipațiunii**, dar nu purta asupra unui teren, stipulațiunea pentru **vicii** era alăturată **mancipației**. Când vânzarea se făcea prin două stipulațiuni, stipulațiunii speciale pentru evicțiune, i se adăuga o stipulațiune pentru vicii. După apariția vânzării consensuale, spunem că trebuie să distingem între sistemul dreptului civil și cel al **edililor curuli**.

Potrivit dreptului civil, vânzătorul răspunde pentru **vicii** numai în două situații: când atribuie lucrului calități pe care nu le are, și când era de rea credință. Așadar cumpărătorul putea intenta **actio empti** atunci când făcea declarații false cu privire la calitățile lucrului (**dicta, promisa**), precum și atunci când nu declarase **viciile** lucrurilor, deși le cunoștea (**reticentia**).

În cel de al doilea caz, pentru a se putea intenta **actio empti**, trebuia ca viciul să preexiste contractului, să nu fie aparent și să nu fi fost cunoscut de cumpărător. **Edilii curuli**, magistrați însărcinați cu poliția piețelor și jurisdicția în contractele încheiate în acele locuri, au emis două edicte, unul relativ la vânzarea de sclavi – **de mancipiis venduntis** – și altul având ca obiect vânzarea de animale – **de iumentis venduntis**.

Prin aceste edicte au fost create **actio redhibitoria** și **actio de quanti minoris**. Cumpărătorul păgubit datorită viciului ascuns al obiectului vânzării, avea posibilitatea să ceară prin prima acțiune într-un termen de 6 luni, desființarea vânzării și restituirea prețului, sau, prin a doua acțiune în timp de un an, reducerea prețului proporțional cu micșorarea valorii lucrului vândut.

Creația **edililor curuli** a fost apoi aplicată și în alte locuri decât piețele, precum și în situații în care obiectul vânzării era altul decât un sclav, sau un animal, fiind practic generalizată la finele perioadei postclasice. Cele două acțiuni care alcătuiesc acest sistem sunt expresia practică a interdependenței obligațiilor vânzătorului și ale cumpărătorului.

Desigur, întrucât noțiunea generală de rezoluțiune nu era încă formulată la acea epocă, romanii nu aveau cum să privească acțiunea redhibitorie ca pe o formă particulară de acțiune în rezoluțiune.

CAPITOLUL I

RĂPUNDEREA CIVILĂ – FORMĂ A RĂSPUNDERII SOCIALE

1.1 UNIVERSALITATEA APLICĂRII PRINCÍPIULUI RĂSPUNDERII ÎN TOATE RAMURILE DE DREPT

ACCEPȚIUNEA NOȚIUNII DE RĂSPUNDERE CIVILĂ

Cu o semnificație mai generală, instituția răspunderii funcționează în afară de dreptul civil și în alte ramuri ale dreptului, cum ar fi: dreptul penal, dreptul administrativ, dreptul constituțional, dreptul internațional ș.a. Este firesc să fie așa, deoarece problema răspunderii se ridică oriunde întâlnim o activitate omenească, ca o sancțiune generală a tuturor normelor de conduită, inclusiv a tuturor regulilor de drept; în orice societate omenească, existența unor anumite forme de conduită și asigurarea respectării lor reprezintă o necesitate vitală, iar “imensa majoritate a acțiunilor umane sunt susceptibile să genereze o formă sau alta de răspundere.

În literatura juridică, s-a subliniat în mod deosebit importanța instituției răspunderii: ea “tinde să ocupe centrul dreptului civil, deci a dreptului în totalitatea sa; în fiecare materie, în toate direcțiile se

ajunge la această problemă a răspunderii, în dreptul public și în dreptul privat, în domeniul persoanelor sau al familiei, ca și în acela al bunurilor, ea este a tuturor momentelor și a tuturor situațiilor; răspunderea devine punctul nevralgic comun al tuturor instituțiilor noastre” .

Astfel se întâmplă ca o persoană să nu-și îndeplinească obligațiile care îi revin în virtutea unui contract sau în baza legii ori să le îndeplinească necorespunzător sau cu întârziere; o altă persoană, în exercitarea drepturilor sau atribuțiilor sale poate să comită un abuz care duce la încălcarea dreptului pe care îl are un alt membru al colectivității; altcineva poate să cauzeze, din neglijență, o pagubă în dauna altei persoane sau să săvârșească o faptă care atinge viața, integritatea corporală sau bunurile altuia ș.a.m.d.

Toate aceste activități intră, într-un fel sau altul, sub incidența unei norme juridice sancționatorii, adică reprezintă cazuri de răspundere. În scopul restabilirii ordinii încălcate, autorii acestor fapte vor fi, după caz, destituiți din funcție, deferiți justiției și condamnați la o pedeapsă privativă de libertate sau obligați să repare prejudiciul pe care l-au creat prin fapta sau atitudinea lor, obligați să dezmință în mod public afirmațiile care ating onoarea sau demnitatea victimei ș.a.m.d.

Prin urmare, noțiunea de răspundere nu este specifică în exclusivitate dreptului; prin universalitatea sa instituția răspunderii depășește sfera dreptului fiind, în primul rând, o instituție proprie societății ca atare. Răspunderea socială este raportată “la interesele generale ale societății și cerințele obiective ale dezvoltării sociale, comportament care, în funcție de respectare sau nerespectarea normelor sociale constituie temeiul antrenării unor reacții, respectiv a unor diverse consecințe pe plan social” ; ea implică atât o apreciere, cât și o sancționare socială a unei atitudini și – în funcție de natura relațiilor sociale lezate și de normele care au fost încălcate – se poate prezenta sub forma specifică de răspundere politică, juridică, morală, sau civică.

Datorită premisei comune – normă de conduită în societate – cât și interdependenței dintre diferitele forme sub care se prezintă (politică, juridică, morală sau civică), instituția răspunderii sociale are, în toate formele sale, aceeași esență de clasă. În socialism – datorită intereselor generale ale societății socialiste – specific este caracterul unitar al răspunderii. Întrucât fiecare formă a răspunderii sociale acționează asupra celorlalte forme, ca un rezultat al acestei interacțiuni se stabilește nivelul general al răspunderii sociale. Nivelul general al răspunderii este dat de nivelul de conștiință politică și cetățenească al membrilor colectivității, de simii, de simțul lor de răspundere față de societate, de gradul de etică socială existent.

Nerespectarea normelor sociale antrenează – după caz și uneori cumulativ – o răspundere politică, morală sau juridică, toate aceste forme ale răspunderii, inclusiv cea juridică (afară de răspunderea civilă, unde accentul cade pe repararea pagubei cauzate), având un rol constructiv în acțiunea de formare a comportamentului individual în spiritul cerut de normele sociale; în socialism,

răspunderea socială, sub toate formele sale, constituie un important mijloc de garantare și de apărare a normelor sociale.

Răspunderea juridică, formă principală – se poate spune esențială, dacă se are în vedere eficiența acesteia – a răspunderii sociale este prezentă, la rândul ei, în diferitele ramuri de drept; raportându-se la anumite norme de conduită în societate – și anume la obligațiile prescrise de normele de drept – răspunderea juridică este organic legată de stat și drept.

Făcând parte dintr-un tot (răspunderea socială), răspunderea juridică este supusă unei influențe puternice din partea celorlalte forme ale răspunderii sociale.

Se vorbește astfel despre răspunderea pentru neîndeplinirea unei obligații contractuale, despre obligația de a repara un prejudiciu creat prin fapta proprie sau prin fapta altuia, despre răspunderea statelor sau a unui guvern pentru datoriile contractate de către guvernul precedent sau a persoanelor fizice care au pregătit declanșarea unor războaie de agresiune și de exterminare (săvârșind crime împotriva păcii și umanității sau crime de război), despre răspunderea șefului statului, răspunderea ministerială și a funcționarilor, despre răspunderea penală a infractorilor ș.a.m.d.

Din caracterul de generalitate și multilateralitate al răspunderii sociale derivă caracterul de omniprezență al răspunderii în drept; dacă existența unei colectivități implică, în mod necesar, anumite norme de conduită și deci, totodată, o răspundere, este cu atât mai firesc ca normele juridice – de a căror esență este caracterul de obligativitate – să fie însoțite de sancțiune, deci de răspundere, iar instituția răspunderii să fie plasată în centrul fiecărei ramuri de drept.

Omniprezența răspunderii în drept este reflectată de însăși structura normei juridice din care face parte și sancțiunea. Întrucât “dreptul nu reprezintă nimic fără un aparat în stare să impună prin constrângere respectarea normei de drept”, de esența normei juridice fiind prevederea unei sancțiuni pentru ipoteza în care un membru al colectivității nu o va respecta, elementul de constrângere reprezintă o însușire fără de care răspunderea este de neconceput; așa fiind, se poate explica de ce are un câmp de aplicație atât de mare încât depășește, în unele cazuri, dreptul și tinde să treacă printre regulile de organizare și de normare a activității în societate.

Așa cum sancțiunea intră în structura normei juridice, la rândul său, răspunderea (pe un plan mai larg) apare ca o parte integrantă a dreptului și ca un corolar al normelor care reglementează conduita în societate; este o sancțiune la un nivel mai general. “Răspunderea aplicată de organele statului este tocmai o măsură de constrângere la respectarea normelor de drept, aplicată de organele statului împotriva celor ce săvârșesc fapte ilicite”; în acest sens, putem spune că răspunderea ocupă – în cadrul dreptului – poziția pe care o are sancțiunea în cadrul normei juridice, fiind însă o expresie concentrată, generalizată și mai cuprinzătoare a constrângerii prevăzute în fiecare caz în parte.

Se consideră necesar a se sublinia caracterul de drept comun al răspunderii civile în raport cu răspunderea din celelalte ramuri ale dreptului. Elaborată inițial ca o instituție de aplicație generală, răspunderea civilă s-a delimitat și s-a detașat treptat de alte forme de răspundere, în special de răspunderea penală, dar nu și-a pierdut aptitudinea de a fi folosită în continuare ca o regulă generală în materie.

Teoria răspunderii și instituția ca atare a fost elaborată în primul rând pe terenul dreptului civil. Mai mult, atunci când au apărut cazuri și ipoteze noi pe care legiuitorul nu le avusese în vedere la data edictării codului civil, prin elaborarea de noi acte normative (legi speciale pentru anumite materii) sau soluții jurisprudențiale, s-a ajuns să se găsească soluții noi fie prin interpretarea și extinderea textelor existente, fie prin completarea acestora.

Ca atare, textul din codul civil referitor la răspunderea civilă, întrucât conține un principiu general de drept, este așa de general și într-atât de cuprinzător, încât orice activitate ilicită și prejudiciabilă este susceptibilă să intre sub incidența lui; de aceea, în ipoteza în care lipsește o reglementare specială, se recurge la principiul general al răspunderii civile.

Se recurge la răspunderea civilă pentru a tempera, uneori, aplicarea dispozițiilor considerate prea stricte sau pentru a mări, alteori, reparațiile legale considerate insuficiente sau, în sfârșit, mergând dincolo de sancțiunea prevăzută, pentru a adăuga o condamnare la daune interese pe care legiuitorul nu le prevăzuse în mod expres. Suplețea și caracterul cuprinzător pe care-l au regulile răspunderii civile îi permit să îndeplinească în afară de rolul normal, sancționator, și rolul de regulator.

Rolul însemnat al regulilor răspunderii civile a fost mereu subliniat în lucrările de specialitate, arătându-se că răspunderea civilă nu a devenit numai “centrul dreptului”, dar ar fi pe cale să “absoarbă” dreptul în totalitatea sa.

Dacă răspunderea, în general, ocupă un loc central în orice domeniu al dreptului datorită faptului că ea ține de ceea ce denumim eficiența dreptului (de sancțiune), răspunderea civilă, la rândul său, deține un rol prim în raport cu celelalte forme de răspundere.

ACCEPȚIUNEA NOȚIUNII DE RĂSPUNDERE CIVILĂ

Noțiunii de răspundere i s-au dat în dreptul civil mai multe accepțiuni. Unii juriști s-au preocupat de noțiunea de “răspundere” în sensul cel mai larg, considerând că se poate vorbi de răspundere nu numai atunci când cel păgubit se poate îndrepta împotriva cuiva pentru dezdăunare, dar și atunci când nu se poate îndrepta decât față de el însuși deoarece, “există totuși un responsabil și

acesta este victima” ; alți juriști au dat un sens mai restrâns noțiunii de răspundere și au arătat că ar fi nprea largă definiția potrivit căreia “o persoană este responsabilă de fiecare dată, când ea suportă o daună”.

Dar răspunderea se definește ca “obligația de a repara dauna cauzată altcuiva” ; or, dacă este concepută această instituție ca un raport juridic – ceea ce este și firesc – trebuie, prin ipoteză, să fie exclusă din noțiunea de răspundere cazul în care titularul unui bun își distruge bunul propriu, căci, prin această acțiune materială a sa, el nu a creat un raport juridic de drept civil, un caz de răspundere propriu-zisă.

Există însă și alte cazuri când, deși s-a cauzat o pagubă, raspunderea civilă nu poate interveni (de exemplu când autorul a acționat fără culpă). Analiza răspunderii civile are drept scop să stabilească care sunt cazurile și condițiile în care victima, adică persoana care a suferit prejudiciul, poate pretinde unei alte persoane – fizice sau juridice repararea prejudiciului cauzat.

1.2 RĂSPUNDEREA CIVILĂ

ȘI CELELALTE SANCTIUNI DE DREPT CIVIL

Cu toate că răspunderea civilă are un caracter sancționator ca multe alte instituții ale dreptului civil (rezoluțiunea, rezilierea, nulitatea actelor juridice, resciziunea pentru cauză de leziune, revocarea donațiilor, nedemnitarea, acțiunea oblică și cea pauliană, incapacitatea de a primi o liberalitate, prohibiția substituțiilor fideicomisare, inopozabilitatea actelor ș.a.), ea constituie o instituție juridică distinctă.

Răspunderea civilă constituie o sancțiune ce se aplică în cazul încălcării unor norme civile, sancțiune care este asigurată de stat prin convingere și prin constrângere (sau prin posibilitatea folosirii ei) ; în majoritatea cazurilor, răspunderea civilă își găsește temeiul în condamnarea conduitei autorului faptei ilicite, iar în unele cazuri, în stimularea unei persoane la o anumită activitate în interesul societății. Intervenind în cazuri de o deosebită gravitate socială, răspunderea civilă funcționează în scopul restabilirii raporturilor care au fost vătămate.

Din această cauză, fapta cauzatoare de prejudiciu constituie unul din izvoarele de obligații în dreptul civil. Dacă răspunderea civilă generează un drept, respectiv o obligație, în schimb celelalte sancțiuni de drept civil, în principal, sting drepturi și obligații (spre exemplu : revocarea donației, rezoluțiunea și rezilierea contractelor), opresc nașterea drepturilor și, respectiv, a obligațiilor,(nulitatea, nedemnitarea, acțiunea pauliană, prohibiția substituțiilor fideicomisare) sau le limitează efectele

(inopozabilitatea). Deci o primă diferență privește efectele pe care le produce răspunderea civilă spre deosebire de celelalte sancțiuni de drept civil, acestea din urmă caracterizându-se prin nerecunoașterea actelor juridice în cauză lipsindu-le în general, de eficiența juridică pentru care erau destinate.

În al doilea rând, cu excepția răspunderii delictuale, toate celelalte sancțiuni de drept civil privesc obligații care se nasc din acte juridice sau evenimente care sunt legate de acte juridice, deci acte emanente voluntare.

În al treilea rând, dacă în cazul răspunderii civile se sancționează în general o conduită reprobabilă, antisocială, în cazul celorlalte sancțiuni de drept civil, acest caracter reprobabil al activităților sancționate iese mai puțin în evidență. În sfârșit, acțiunea reclamantului poate primi satisfacție pe calea unei alte acțiuni. Răspunderea civilă diferă de asemenea și de instituția acțiunii în restituire (*condictio indebiti* sau *actio de in rem verso*) pentru că în timp ce prima presupune – în general – un fapt ilicit și culpabil, cauzator de prejudicii, celelalte implică acte – de regulă – voluntare și licite.

De aceea, în cazul faptei generatoare de prejudicii, cuantumul daunelor se stabilește astfel, încât să se repare integral prejudiciul creat. ; îmbogățitul fără justă cauză va fi ținut să restituie însă numai în măsura îmbogățirii sale și a sărăcirii debitorului ; de asemenea, în cazul gestiunii de afaceri, geratul nu este ținut decât pentru cheltuielile utile și necesare, dacă gestiunea a fost utilă ; în cazul plății nedatorate, accipiensul va restitui tot ceea ce a primit nedatorat, buna sa credință producând efecte în ceea ce privește fixarea cuantumului restituirii.

1.3 RĂSPUNDEREA CONTRACTUALĂ

ELEMENTELE STRUCTURALE ALE RĂSPUNDERII

Elementele constitutive ale răspunderii contractuale sunt :
fapta prejudiciabilă a debitorului, constând în neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau tardivă a obligației, prejudiciul susceptibil de reparare cauzat creditorului prin neexecutare, și legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și prejudiciu.

FAPTA PREJUDICIABILĂ

Fapta debitorului este prejudiciabilă când neexecutarea sau executarea defectuoasă ori tardivă a obligației a cauzat un prejudiciu creditorului.

A. Neexecutarea. Neexecutarea unei obligații poate fi totală sau parțială, culpabilă sau neculpabilă.

a) *Neexecutarea totală sau parțială.* În caz de neexecutare totală, angajarea răspunderii este certă ; pe când, în caz de neexecutare parțială, se face distincția următoare : dacă obiectul obligații este indivizibil, neexecutarea angajează răspunderea debitorului, iar dacă obiectul este divizibil, urmează a se aprecia măsura în care obligația poate fi considerată executată.

b) *Neexecutare culpabilă și neculpabilă.* Neexecutarea este culpabilă când, deși, de exemplu, executarea este posibilă, debitorul refuză cu rea credință de a o îndeplini ; și este neculpabilă în caz de imposibilitate materială de executare ; de exemplu, distrugerea bunului vândut într-o catastrofă naturală ; sau în caz de imposibilitate juridică de executare ; de exemplu, bunul vândut a fost sechestrat în interes public.

B). *Executarea defectuoasă.* Este defectuoasă executarea la care prestația nu corespunde clauzelor contractuale sau standardelor uzuale ; asemenea prestații necorespunzătoare sunt relativ frecvente în contractele de vânzare-cumpărare și în cele de prestări de servicii.

Problema executării defectuoase se poate pune numai la *obligațiile în natură* ; ea nu se pune la obligațiile pecuniare, care pot fi executate întotdeauna prin monede, respectiv prin semne ale monedei legale sau de plată, adică cea care are curs legal la locul plății ; ceea ce înseamnă că *numai la obligațiile în natură se poate vorbi de calitatea prestației, nu și la obligațiile pecuniare.*

C. *Executarea tardivă.* Întârzierea în executarea obligațiilor comportă, după împrejurări, două soluții : dacă termenul de executare a fost prevăzut ca esențial în contract, creditorul poate refuza primirea prestației, situație în care obligația va fi considerată ca neexecutată ; însă, fără a deosebi după cum termenul de executare a fost prevăzut ca esențial sau neesențial, dacă creditorul primește prestația, el va avea dreptul numai la plata de daune -interese moratorii.

CAUZAREA UNUI PREJUDICIU REPARABIL

Pentru a fi reparabil, prejudiciul patrimonial cauzat prin fapta debitorului trebuie să fie cert, actual și previzibil.

A. *Prejudiciul trebuie să fie cert.* Prejudiciul trebuie să fie sigur atât în ce privește existența sa, cât și în ce privește posibilitatea de a fi stabilit, adică de a fi constatat și evaluat în bani.

Aceasta întrucât, în cazul în care incertitudinea privește existența prejudiciului, nu se poate ști dacă s-a născut dreptul la acțiunea în reparațiune ; iar în cazul în care incertitudinea privește întinderea prejudiciului, nu se poate stabili valoarea creanței ce urmează a fi reclamată.

Cu precizarea că cerința certitudinii este îndeplinită nu numai când *prejudiciul este matematic determinat, ci și când există o posibilitate suficientă de determinare a prejudiciului* ; ca de exemplu, stabilirea cheltuielilor necesare pentru vindecarea victimei unui accident de transport.

B. Prejudiciul trebuie să fie actual. Această cerință complinște cerința certitudinii prejudiciului.

Într-o interpretare inițială, s-a considerat că îndeplinește cerința de a fi actual numai prejudiciul care s-a produs deja și care astfel poate fi cu precizie stabilit.

Într-o interpretare ulterioară, extensivă și realistă, se consideră că, pe lângă prejudiciul actual propriu-zis, care s-a produs în întregime, îndeplinește prin anticipație cerința de a fi actual și prejudiciul care prin natura sa se prelungește în viitor ; adică așa-numitul *prejudiciu viitor potențial*, a cărui mproducere comportă îndeobște mai multă cartitudine decât incertitudine.

C. *prejudiciul trebuie să fie previzibil.*

În cadrul răspunderii contractuale este prin lege reparabil numai prejudiciul prevăzut în contract sau previzibil în mod normal la data încheierii acestuia.

Astfel, conform art. 1085 C. Civ., « debitorul nu răspunde decât de daunele-interese care au fost prevăzute sau care au putut fi prevăzute la facerea contractului, când neîndeplinirea obligației nu provine din dolul său ».

Acest text legal cuprinde : în prima parte o *regulă*, aceea că *în materie contractuală numai prejudiciul prevăzut sau previzibil este reparabil*, regulă ce se justifică prin faptul că obligația părților contractante de a repara prejudiciile pe care și le-ar aduce una alteia prin neexecutarea, executarea necorespunzătoare, sau tardivă a prestațiilor ce le incubă rezultă întocmai ca și contractul din voința lor, și anume : fie din voința exprimată în contract prin stabilirea anticipativă a daunelor ; fie din voința prezumată de lege, care limitează daunele la cele previzibile ; este o restrângere ce se explică prin presupunerea că un debitor prudent nu se angajează la repararea unui prejudiciu peste limita a ceea ce el a putut să prevadă la încheierea contractului ; iar în partea finală, textul prevede o *excepție*, aceea că, *neexecutarea dolosivă obligă pe debitor la repararea integrală a prejudiciului*, adică atât a celui

previzibil, cât și a celui *imprevizibil*, întocmai ca la răspunderea delictuală ; excepția se justifică prin raționamentul că debitorul de rea-credință nu merită beneficiul unei reguli limitative de răspundere.

RAPORTUL DE CAUZALITATE

Pentru angajarea răspunderii contractuale se cere ca între fapta prejudiciabilă a debitorului și prejudiciu să existe o legătură de la cauză la efect.

Stabilirea legăturii de cauzalitate este o chestiune de fapt, instanțele de judecată sunt chemate să observe de la caz la caz dacă între fapta debitorului și prejudiciu există o *cauzalitate necesară*.

Prezumția de cauzalitate. Legea prezumă că prejudiciul suferit de creditor provine din neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere a obligației de către debitor.

Prezumția rezultă din prevederile art. 1082 C. Civ., conform căruia debitorul este ținut la plata de daune-interese, afară dacă neexecutarea, executarea defectuoasă ori întârzierea în executare provin dintr-o « cauză străină care nu-i poate fi imputată ».

În temeiul acestei prezumții, numită și *prezumție de responsabilitate*, creditorul este scutit de dovada legăturii de cauzalitate dintre fapta debitorului și prejudiciu.

Totodată, însă, *debitorul poate răsturna prezumția de cauzalitate*, dovedind că prejudiciul suferit de creditor provine dintr-o *cauză care nu-i este imputabilă* ; prin această dovadă se exclude legătura de cauzalitate dintre fapta debitorului și prejudiciu, ceea ce îl exonerează de răspundere.

EXONERAREA DE RĂSPUNDERE

Evenimentele și faptele care îl exonerează pe debitor de răspundere sunt : forța majoră, cazul fortuit, fapta creditorului sau fapta unui terț.

1. Forța majoră sau (și) cazul fortuit.

Conform art. 1083 C. Civ., debitorul nu datorează daune-interese când dintr-o forță majoră sau un caz fortuit a fost împiedicat să-și execute obligația.

A. *Forța majoră (vis maior)*. Denumirea de forță majoră este utilizată în două sensuri : *într-un sens larg (lato sensu)*, care include și cazul fortuit, potrivit căruia forța majoră evocă un eveniment irezistibil și imprevizibil, neimputabil debitorului, ce-l pune pe aceste în imposibilitatea de a-și executa obligația ; și *într-un sens restrâns, (stricto sensu)*, care exclude cazul fortuit, potrivit căruia evenimentul de forță majoră trebuie să fie exterior persoanei și activității debitorului.

a) *Imposibilitatea de executare*. Cerința esențială pentru ca un eveniment natural sau social să poată fi calificat caz de forță majoră este aceea ca evenimentul să-l pună pe debitor în imposibilitate de a-și executa obligația(art. 1083 C. Civ.).

Imposibilitatea trebuie să fie absolută, să existe în mod obiectiv față de oricine, astfel încât nimeni să nu poată îndeplini prestația datorată de către debitor(*ultra posse nemo obligatur ; a l' impossible nul n' est tenu*). Aprecierea imposibilității se face *in abstracto* (art. 1080 C. Civ.) ;fă excepție prestațiile strict personale, în cazul cărora moartea sau boala debitorului atrag imposibilitatea de executare.

b) *Imprevizibilitatea evenimentului*. Pentru a exonera de răspundere, evenimentul de forță majoră trebuie să fi fost imprevizibil la data încheierii contractului.

c) *Exterioritatea evenimentului*. În înțelesul restrâns al noțiunii de forță majoră, evenimentul care împiedică executarea obligației trebuie să fie exterior persoanei debitorului și sferei sale de activitate. Asemenea evenimente pot fi naturale ori sociale.

B. *Cazul fortuit (casus fortuitus)*. Această denumire evocă un eveniment irezistibil și imprevizibil privind persoana sau activitatea debitorului, neimputabil acestuia, care îl pune în imposibilitate de a-și executa obligația.

C. *Poziția jurisprudenței*. Jurisprudența română face numai *distincție terminologică* între forța majoră și cazul fortuit, pentru a indica originea lor diferită : evenimente externe în privința forței majore și evenimente interne activității debitorului în privința cazului fortuit.

În ce privește *regimul și efectele forței majore și ale cazului fortuit*, jurisprudența le consideră *identice*, ca fiind deopotrivă exoneratorii de răspundere dacă au fost inevitabile, imprevizibile și neimputabile debitorului.

În *contractele sinalagmatice*, exonerarea de răspundere a debitorului datorită unui caz fortuit sau de forță majoră înseamnă suportarea de către aceste și a riscului contractual (*res perit debitori*)

2. Fapta creditorului sau fapta unui terț.

Fapta creditorului și fapta unui terț față de contract au fost asimilate de jurisprudență cu forța majoră, adică sunt considerate exoneratorii de răspundere dacă au fost pentru debitor irezistibile, imprevizibile și l-au pus în imposibilitate de a-și executa obligația.

A. Fapta creditorului.

Fapta creditorului este exoneratorie de răspundere fără a deosebi după cum ea este sau nu este culpabilă ; se cere doar ca fapta creditorului să fie cauza neexecutării obligației de către debitor.

Exonerarea de răspundere a debitorului poate fi – după caz – totală sau parțială ; va fi totală când neexecutarea obligației se datorează exclusiv faptei creditorului ; și va fi parțială când neexecutarea obligației se datorează în parte faptei culpabile a creditorului iar în parte faptei culpabile a debitorului, sub forma culpei comune sau a concursului de culpe.

B.Fapta unui terț. Dacă un terț de contract a pus pe debitor în imposibilitate de a-și executa obligația, el va fi în principiu exonerat de răspundere.

DAUNELE-INTERESE

Despăgubirile bănești pe care debitorul trebuie să le plătească creditorului pentru neexecutarea, executarea defectuoasă ori cu întârziere a obligației sunt numite generic *daune-interese*.

Ele sunt de două feluri : cele care indemnizează pe creditor pentru neexecutarea sau executarea defectuoasă a obligației, numite *daune- interese compensatorii*, sau prescurtat *daune compensatorii* ; și cele care indemnizează pe creditor pentru întârziere în executarea obligației, numite *daune –interese moratorii sau prescurtat daune moratorii*.

Daunele-interese compensatorii și moratorii pot fi stabilite prin anticipație de către părțile contractante, caz în care se numesc *daune-interese convenționale* ; dacă însă părțile nu o fac, daunele se stabilesc și se acordă, la cerere, de către instanța de judecată, caz în care se numesc *daune-interese judiciare* ; iar cum și unele și altele se exprimă în bani ele se numesc și *despăgubiri*.

Rezultă că daunele-interese constituie mijlocul juridic supletiv și de drept comun, pentru executarea prin echivalent a obligațiilor contractuale.

1.Daunele compensatorii

Denumirea de daune compensatorii desemnează cu precizie că acestea sunt menite a compensa printr-un echivalent bănesc, adică printr-o *despăgubire*, prejudiciul suferit de creditor, ca urmare a neexecutării executării necorespunzătoare ori cu întârziere de către debitor a obligației sale ; adică, daunele constituie *o reparare prin compensare* a prejudiciului cauzat creditorului.

Daunele compensatorii privesc numai așa-numitele *obligații în natură*, întrucât numai acestea sunt susceptibile și de o executare și printr-un echivalent bănesc ; ele nu se aplică obligațiilor pecuniare.

Daunele compensatorii cuprind două elemente, și anume : pierderea efectiv suferită de creditor (*damnum emergens*), care constă într-o micșorare patrimonială ; și câștigul pierdut de creditor (*lucrum cessans*), care constă în sporul patrimonial pe care creditorul l-ar fi realizat dacă debitorul și-ar fi executat obligația asumată.

În ce privește întinderea daunelor, conform art. 1085 C. Civ., precitat, debitorul răspunde numai pentru daunele prevăzute sau previzibile, afară de cazul neexecutării dolosive, când el răspunde și pentru daunele imprevizibile

2. Daunele moratorii.

Denumirea de daune moratorii(de la cuvântul latin *mora*, care înseamnă întârziere) desemnează despăgubirea în bani pe care debitorul aflat în întârziere (*mora debitoris*) trebuie să o plătească creditorului pentru întârzierea în executarea obligației.

Daunele moratorii pot fi obținute dacă sunt îndeplinite două cerințe, și anume : creditorul să facă dovada prejudiciului suferit și debitorul să fie pus în întârziere. Prin excepție, conform art. 1079 C. Civ., debitorul se află de drept în întârziere în cazurile precis determinate de lege, și anume, când s-a prevăzut expres în contract că debitorul va fi pus în întârziere la împlinirea termenului, fără a mai fi nevoie de notificare și când obligația nu putea fi îndeplinită de cât până la un termen pe care debitorul l-a lăsat să treacă.

Daunele moratorii privesc deopotrivă *obligațiile în natură* și cele pecuniare.

În ce privește obligațiile în natură, daunele se pot stabili de către părțile contractante, sub forma de *daune moratorii convenționale* ; iar dacă părțile nu o fac, daunele se vor stabili, la cerere, sub forma de *daune moratorii judiciare*.

În ce privește obligațiile pecuniare, daunele moratorii se stabilesc printr-un procent la suma datorată, adică la capital și poartă denumirea specifică de dobândă, care poate fi de două feluri : dobânda convențională, când este stabilită prin contract, iar dacă părțile contractante nu o fac, se va aplica dobânda legală, care constă în plafonul maxim al ratei dobânzii permis de lege.

CONVENȚII PRIVITOARE LA RĂSPUNDERE -- NERĂSPUNDERE

Cum dispozițiile legale referitoare la răspunderea contractuală sunt preponderent supletive, înseamnă că în aceeași măsură sunt admisibile, cu titlu de regulă implicită, și derogările convenționale

de la aceste dispoziții legale suplative ; și aceasta fie prin modificarea dispozițiilor legale, fie chiar prin înlăturarea lor, adică prin exonerarea totală de răspundere.

1. Clauza penală

Înțelegerea prin care părțile contractante evaluează cu anticipație și forfetar cuantumul daunelor-interese pentru eventualitatea neexecutării, executării defectuoase sau cu întârziere a obligației poartă denumirea de clauză penală. Ea poate fi prevăzută în contract, sub forma *de clauză contractuală*, sau sub forma de *convenție accesorie contractului*. Clauza penală prezintă o vădită utilitate, și anume : dispensează pe creditor de sarcina dovedirii existenței și cuantumului prejudiciului ; evită discuțiile și dificultățile evaluării judiciare a daunelor-interese.

În ce privește *cuantumul daunelor interese* stabilit prin *clauza penală*, textul art. 1087 C. civ. Prevede că acesta este *nemodificabil*. Astfel nu este permis controlul judiciar al clauzei penale, chiar dacă intervenția instanței ar fi vădit necesară.

Clauza penală are un *caracter accesoriu*, în sensul că față de obligația debitorului de a executa prestația datorată în natura sa specifică, obligația sa de a plăti daune-interese este accesorie ; de aceea ineficacitatea obligației principale face inoperantă și clauza penală (*accessorium sequitur principale*) nu însă și invers.

2. Clauze limitative sau exoneratorii de răspundere

Clauzele contractuale sau convențiile accesorii contractelor, prin care se micșorează sau se înlătură cu totul răspunderea debitorului, sunt considerate de principiu ca admisibile în temeiul libertății contractuale.

Nu sunt însă valabile, tot de principiu, clauzele prin care debitorul ar fi exonerat de dol sau de culpa sa gravă.

A. *Clauze limitative de răspundere*. Sunt limitative de răspundere clauzele prin care părțile contractante stabilesc un plafon maxim de la care debitorul nu mai răspunde chiar dacă daunele suferite de creditor depășesc acest plafon.

B. *Clauze exoneratorii de răspundere*. Clauzele de înlăturare totală a răspunderii sunt valabile cu următoarele rezerve : sunt nevalabile clauzele de exonerare absolută a debitorului, adică prin care acesta se obligă pur potestativ ; sunt de asemenea nevalabile clauzele prin care se înlătură răspunderea debitorului în caz de dol sau culpă gravă a acestuia.

CAPITOLUL II

GARANȚIA CONTRA VICIILOR LUCRULUI VÂNDUT

OBLIGAȚIA DE GARANȚIE A VÂNZĂTORULUI

2.1 NOȚIUNE

Obligația de garanție a vânzătorului decurge din principiul că el trebuie să facă tot ce-i stă în putință pentru a asigura cumpărătorului stăpânirea – liniștită și utilă – a lucrului vândut. Rezultă că obligația de garanție are o dublă înfățișare (art. 1336 C. civ.) ; vânzătorul trebuie să-l garanteze pe cumpărător de liniștită folosință a lucrului, adică contra evicțiunii (I) și de utila folosință a lucrului, adică contra **VICIILOR** (II).

Astfel fiind, vânzătorul raspunde de viciile ascunse ale lucrului, dacă din cauza lor lucrul este impropriu întrebuințării după destinație sau dacă viciile micșorează într-atât valoarea de întrebuințare încât cumpărătorul, în cunoștință de cauză, nu ar fi cumpărat sau ar fi plătit un preț mai redus. (art. 1352 C.civ.).

Când lucrul vândut este afectat de un viciu în sensul art. 1352 C. civ., situația prezintă asemănare cu viciul de consimțământ al erorii (sau dolului) asupra substanței obiectului contractului (art. 954 alin. 1 C. civ.). Între aceste două situații există însă deosebiri esențiale ; în cazul erorii asupra substanței obiectului (*error in substantiam*), din cauza acestui viciu de consimțământ, cumpărătorul nu a putut cumpăra, în substanța sa, lucrul voit și poate cere anularea contractului ; în schimb, în cazul viciilor vizate de art.1352 C. civ. Cumpărătorul a cumpărat lucrul voit, numai că acesta este impropriu întrebuințării după destinație, sau din cauza viciilor se micșorează valoarea de întrebuințare – deci eroarea se referă numai la calitatea lucrului – și cumpărătorul nu poate cere anularea contractului, ci are o acțiune în garanție (*redhibitorie sau estimatorie*) contra vânzătorului. De exemplu, dacă se vinde o casă despre care vânzătorul afirmă că este construită din cărămidă, iar în realitate este din material lemnos, se poate cere anularea, În schimb, dacă casa este construită din cărămidă, dar este afectată de vicii, va intra în funcție obligația de garanție pentru vicii.

Deoarece în cazul viciilor vizate de art. 1352 C. civ. Cumpărătorul – dacă nu se mulțumește cu reducerea prețului – poate cere rezoluțiunea contractului printr-o acțiune în garanție numită *redhibitorie*(vb. Lat. *redhibere*, a lua înapoi, a restitui) aceste vicii s-au numit *redhibitorii*.

CONDIȚII

a) Trebuie ca *viciul să fie ascuns* (art. 1352 C.civ.); vânzătorul nu răspunde de « viciile aparente și despre care cumpărătorul a putut singur să se convingă » (art. 1353 C.civ.). Prin urmare, viciul poate fi considerat ascuns numai dacă cumpărătorul nu l-a cunoscut și, după împrejurări, printr-o verificare normală, dar atentă, nici nu putea să-l cunoască, nefiindu-i comunicat nici de către vânzător. Viciul pe care vânzătorul dovedește că l-a adus la cunoștința cumpărătorului nu poate fi considerat ascuns, indiferent de natura sa.

În practica judecătorească posibilitatea cumpărătorului de a lua cunoștință de viciul lucrului se apreciază *in abstracto*, avându-se în vedere un cumpărător prudent și diligent. « Lipsa de informare, de experiență, cât și nepriceperea cumpărătorului nu fac ca viciile pe care aceste nu le-a putut constata singur să fie considerate vicii ascunse ».

b) Trebuie ca *viciul* (cauza defecțiunilor manifestate ulterior) să fi existat în momentul încheierii contractului (chiar dacă predarea lucrului se face ulterior). Pentru viciile ivite ulterior contractării – deci când lucrul se strică, se defectează sau își pierde calitatea din cauza viciilor ivite după vânzare – vânzătorul nu răspunde, deoarece prin efectul încheierii contractului, riscurile trec asupra cumpărătorului odată cu dreptul de proprietate. În cazurile în care proprietatea nu se transmite din momentul încheierii contractului, vânzătorul răspunde și pentru viciile ivite ulterior vânzării, dar până în momentul transferării dreptului de proprietate.

c) Trebuie ca *viciul să fie grav*, adică din cauza lui lucrul să fie impropriu întrebuințării la care este destinat după natura sa ori potrivit convenției sau să se micșoreze într-atât valoarea de întrebuințare, încât cumpărătorul, în cunoștință de cauză, n-ar fi cumpărat sau ar fi plătit un preț mai redus. Nu se cere însă ca viciul să se refere la substanța, la esența lucrului (ca la anularea pentru eroare).

Toate cele tri elemente care condiționează obligația de garanție a vânzătorului pentru vicii trebuie să fie dovedite de către cumpărător. Răspunderea nu este condiționată de către vânzător (art. 1354 C.civ.); numai întinderea răspunderii lui diferă după cum a avut sau nu cunoștință de existența viciului (art. 1356-1357 C.civ.).

În condițiile arătate, obligația de garanție pentru vicii se aplică la orice vânzare (vânzare sub condiție, cu plata prețului în rate, de drepturi litigioase etc.), inclusiv antecontractul de vânzare-cumpărare, indiferent că lucrul vândut este un bun mobil sau imobil, în stare nouă sau uzată (de ocazie), cu două excepții:

- nu există obligația de garanție în cazul vânzării prin licitație publică (art. 1360 C.civ.), care se face prin intermediul justiției;

- în cazul vânzării de drepturi succesoriale – dacă nu s-a obligat să garanteze conținutul universalității – vânzătorul răspunde numai de calitatea sa de moștenitor (art. 1399 C.civ.), nu și de calitatea bunurilor din moștenire.

2.2 EFECTELE ȘI ÎNTÎNDEREA RĂSPUNDERII VÂNZĂTORULUI PENTRU VICII

Dacă condițiile arătate sunt întrunite, cumpărătorul are facultatea de a cere fie rezoluțiunea vânzării fie o reducere a prețului (art. 1355 C.civ.), iar dacă vânzătorul a fost de rea-credință și daune interese (art. 1236-1357 C.civ.), inclusiv beneficiul nerealizat (*lucrum cessans*).

a) *Dreptul de opțiune al cumpărătorului între acțiunea redhibitorie și acțiunea estimatorie.* Acțiunea prin care cumpărătorul cere rezoluțiunea vânzării se numește redhibitorie (*actio redhibitoria*). Ea este admisibilă chiar dacă natura viciului n-ar face lucrul absolut impropriu destinației sale normale. Totuși, instanța poate aprecia că dreptul de opțiune a fost exercitat abuziv și să acorde numai o reducere din preț, dacă viciul este de mică importanță.

În caz de admitere a acțiunii redhibitorii, vânzătorul este obligat ca, reprimind lucrul, să restituie prețul și cheltuielile vânzării suportate de cumpărător (art. 1355 și 1357). Dacă cumpărătorul a înstrăinat lucrul, acțiunea redhibitorie poate fi exercitată de subdobânditor.

În loc de rezoluțiune, cumpărătorul poate cere o reducere din preț proporțională cu reducerea valorii lucrului datorată viciului. Acțiunea specială de reducere se numește estimatorie (*actio estimatoria sau quanti minoris*), deoarece deprecierea valorii lucrului se estimează prin expertiză. Cu toate că legea reglementează numai opțiunea între cele două acțiuni, în literatura de specialitate și practica judiciară se întrevide și posibilitatea “remedierii defecțiunilor” (înlăturarea viciilor) de către sau în contul vânzătorului, “când această reparare e posibilă și când ea n-ar ocaziona cheltuieli disproporționate cu valoarea lucrului” și, dacă o asemenea soluție nu contravine cumpărătorului (mai ales în cazul cumpărării unui lucru în stare nouă).

b) *Acordarea de daune interese.* Spre deosebire de materia evicțiunii, în care și vânzătorul de bună credință poate fi obligat la plata daunelor-interese, în cazul viciilor ascunse, vânzătorul, este obligat să plătească daune-interese, numai dacă cumpărătorul dovedește cu orice mijloace de probă (inclusiv prezumții) că vânzătorul a fost de rea-credință (a cunoscut viciile lucrului – art.1356 C.civ.), considerându-se că aceste daune sunt imprevizibile și deci datorate numai în caz de dol (art.1085

C.civ.). Dacă el nu cunoaște viciul lucrului, poate fi obligat numai la restituirea prețului, și cheltuielilor vânzării (art.1357 C.civ.).

Potrivit dreptului comun, dovada prejudiciului (de exemplu, majorarea prețului, paguba suferită de cumpărător sau despăgubirea plătită terților pentru paguba cauzată prin accidentul survenit datorită viciului lucrului etc.) trebuie să fie făcută de cumpărător.

Deși art.1356 C.civ. vizează plata daunelor numai în cazul acțiunii redhibitorii, ea se admite și în cazul acțiunii estimatorii.

c) *Riscul pieririi lucrului afectat de vicii*. Dacă lucrul a pierit din cauza viciilor, vânzătorul este obligat să restituie prețul și cheltuielile vânzării, iar dacă a fost de rea-credință poate fi obligat și la plata daunelor-interese (art.1358 alin.1). În schimb, dacă lucrul afectat de viciu a pierit fortuit (sau datorită culpei cumpărătorului), vânzătorul nu răspunde pentru vicii (art.1358 alin.2).

d) **Modificări convenționale ale garanției pentru vicii**. Dispozițiile de drept comun analizate privind existența, condițiile, efectele și întinderea obligației de garanție pentru vicii au caracter supletiv, părțile fiind libere să limiteze sau chiar să înlăture ori, dimpotrivă, să agraveze prin convenția lor această obligație a vânzătorului printr-o clauză expresă.

În ceea ce privește *clauza de limitare* sau *de înlăturare* a garanției pentru vicii, ea este valabilă și deci produce efecte numai dacă *vânzătorul a fost de bună credință* (nu a cunoscut viciile- art.1354 C.civ.). Dovada cunoașterii viciilor de către vânzător trebuie să fie făcută de cumpărător, cu orice mijloace de probă, (inclusiv prezumții, de exemplu, în cazul vânzătorului profesionist). În caz de rea-credință a vânzătorului, rezultând din tănuirea viciilor la încheierea contractului, clauza de exonerare – totală sau parțială -, nu ar putea fi invocată față de cumpărătorul de bună-credință, care nu cunoștea aceste vicii.

Cu respectarea acestei condiții (necunoașterea viciilor), clauzele de înlăturare sau de limitare a garanției pentru vicii pot fi foarte variate (suprimarea totală a garanției, posibilitatea intentării numai a acțiunii estimatorii, asigurarea numai a pieselor de schimb sau a reparațiilor necesare etc.). Menționez că limitarea garanției poate fi stipulată și sub forma scurtării termenului de un an, respectiv, de trei ani, în care viciile ascunse pot fi descoperite (de exemplu, vicii descoperite într-o lună de la data vânzării autoturismului folosit). În acest sens Decretul nr.167/1958 precizează că prin dispozițiile cu privire la data începerii curgerii prescripției, nu se aduce nici o atingere termenelor de garanție, legale sau convenționale (art.11 alin.3). În schimb, termenul de prescripție însuși (de 6 luni sau de 3 ani), nu poate fi modificat prin convenția părților, o asemenea clauză fiind nulă (art.1 alin.3).

Clauzele de agravare a obligației de garanție nu comportă limitări (răspundere și pentru vicii aparente, pentru vicii apărute ulterior vânzării, pentru buna funcționare a motorului o perioadă determinată etc.). Se precizează că, stipularea unei clauzei de agravare pentru orice vicii, inclusiv cele aparente, sau de bună funcționare în cadrul unui termen mai scurt decât cel prevăzut pentru descoperirea viciilor ascunse, *nu atrage după sine – la expirare – încetarea garanției pentru viciile ascunse*, dacă termenul legal stabilit pentru descoperirea acestora nu a expirat încă. Clauza de agravare nu poate fi transformată, prin interpretare, în contrariul ei. Pentru ca, o dată cu răspunderea pentru orice vicii sau de bună funcționare în cadrul unui termen de garanție mai scurt de 1 an, respectiv, de 3 ani, să înceteze și răspunderea de drept comun pentru vicii ascunse, trebuie să fie stipulată o clauză expresă în acest sens, care va fi, deodată, de agravare a garanției (și pentru vicii aparente sau calități convenite) și de limitare a ei în timp (la o perioadă mai scurtă pentru descoperirea viciilor ascunse).

2.3 PRESCRIPȚIA PENTRU VICIILE LUCRULUI

a) PRESCRIPȚIA PENTRU VICIILE APARENTE ALE LUCRULUI

Domeniul prescripției extinctive pentru **viciile aparente** ale lucrului poate fi precizat pe baza următoarei idei de principiu : există prescripție numai în măsura în care transmitătorul este ținut să răspundă – fie în temeiul legii, fie în temeiul convenției – pentru **viciile aparente** ale lucrului.

În prezent, în raporturile dintre persoanele fizice, izvorâte din contractul de vânzare-cumpărare, nu se răspunde pentru viciile aparente, afară de cazul în care s-a prevăzut expres, vânzătorul răspunde și pentru asemenea vicii (clauză de agravare a răspunderii potrivit art. 1351 C. civ.

În trecut, legea prevedea o asemenea răspundere în următoarele cazuri :

1. în raporturile dintre organizațiile socialiste izvorâte din contractele economice care aveau ca obiect transmiterea de lucruri (produse)

2. în raporturile dintre unitățile socialiste-vânzătoare și persoanele fizice-cumpărătoare.

Termenul de prescripție pentru viciile aparente ale lucrului era diferit, după categorii de raporturi în care se răspundea pentru asemenea vicii. Astfel se puteau distinge următoarele două categorii de raporturi :

1. raporturile dintre organizațiile socialiste, în care termenul de prescripție era de 6 luni, prevăzut de art. 4 lit. A din Decretul nr.167/1958.

2.celelalte raporturi, dintre unitățile socialiste și persoanele fizice, în care, în lipsa unui termen special de prescripție, se aplica termenul general de prescripție pentru aceste raporturi, adică termenul de 3 ani prevăzut de art.3 din Decretul 167/1958.

În legătură cu termenul de prescripție pentru viciile aparente, se propunea *de lege ferenda* ca legiuitorul să unifice termenul de prescripție pentru ambele feluri de vicii ascunse și aparente, stabilindu-l la 6 luni. Totodată se observă că termenul de prescripție pentru vicii aparente nu trebuia să fie confundat cu termenele prevăzute în reglementarea specială în care trebuiau reclamate viciile lucrurilor cumpărate de la organizațiile socialiste.

Începutul cursului prescripției extinctive pentru vicii aparente ale lucrului, era reglementat, în mod expres și special, pentru ipoteza raporturilor dintre organizațiile socialiste ; într-adevăr, potrivit art.10 din Decretul nr. 167/1958 : « În raporturile dintre organizațiile socialiste, prescripția dreptului la acțiune, izvorât din transmiterea unor produse calitativ.... necorespunzătoare începe să curgă de la data când produsele au fost efectiv preluate de organizația beneficiară, indiferent dacă a fost sau nu întocmit proces – verbal de constatare a lipsurilor ».(Gh. B.)

Pentru celelalte raporturi, neexistând o regulă specială privind începutul prescripției extinctive, se aplica regula generală în materie, adică cea prevăzută în art. 7 alin. 1 din Decretul nr. 167/1958 : « Prescripția începe să curgă de la data când se naște dreptul la acțiune... ».

În determinarea începutului prescripției pentru vicii aparente trebuia să se țină seama și de faptul că răspunderea pentru vicii aparente, este o răspundere în cadrul termenului de garanție ; prin urmare începutul termenului de garanție, marca și începutul cursului prescripției. Semnificative din acest punct de vedere, erau dispozițiile art. 31 alin. 3 din Legea nr. 7/1977 : « Termenul de garanție curge de la data livrării produsului. În cazul utilajelor și instalațiilor complexe realizate prin cooperare în producție, termenul de garanție curge, față de toți furnizorii, de la data livrării acestor utilaje sau instalații ».

Începutul cursului prescripției pentru vicii aparente, putea fi guvernat, în anumite cazuri practice, și de art. 7 alin. Final din Decretul nr. 167/1958 : « Dacă dreptul este sub condiție suspensivă, sau cu termen suspensiv, prescripția începe să curgă de la data când s-a împlinit condiția sau a expirat termenul » ; aici era avută în vedere ipoteza termenului suspensiv mai ales.

Sea ajunsese la aplicarea acestei reguli speciale întrucât, potrivit art. 31 alin.1 din Legea nr. 7/1977, « Unitățile producătoare...sunt obligate să stabilească, în condițiile prevăzute în contracte, de comun acord cu beneficiarii și proiectanții, măsuri și termene de remediere sau de înlocuire a

produselor necorespunzătoare. În cazul în care, furnizorii nu acceptă remedierea sau înlocuirea produselor, beneficiarii le vor restitui, solicitând despăgubirile legale ».(Gh. B.).

În cazul în care, până la împlinirea termenului stabilit, nu se realiza dreptul creditorului, el putea introduce acțiune la organul competent, acțiune a cărei prescripție începea să curgă tocmai de la expirarea termenului de remediere a viciului aparent.

Cât privește suspendarea prescripției pentru vicii aparente, se sublinia că în principiu erau aplicabile regulile din Decretul nr. 167/1958, privind suspendarea cursului prescripției extinctive, art. 13-14. În afară de aceste cauze generale de suspendare, în materie exista și o suspendare specială a prescripției extinctive.

Era vorba de ipoteza bunurilor de folosință îndelungată ; dacă modalitatea de înlăturare a viciului aparent era « repararea lucrului, prin unitatea socialistă obligată la aceasta, timpul scurs între data reclamării viciului aparent și data repunerii bunului în stare corespunzătoare, nu se lua în calculul termenului de garanție, pe această durată cursul prescripției extinctive fiind suspendat ».

b) *PRESCRIȚIA PENTRU VICIILE ASCUNSE ALE LUCRULUI*

Domeniul prescripției extinctive pentru vicii ascunse este *domeniul răspunderii* înstrăinătorului lucrului față de dobânditor. Acest domeniu al răspunderii pentru vicii ascunse are atât o reglementare de drept comun, cât și o reglementare specială. *Reglementarea de drept comun* este cea din Codul civ. Art. 1352 și urm.

Esențială, pentru înțelegerea mecanismului prescripției extinctive a acțiunii pentru vicii ascunse ale lucrului, este stabilirea exactă a *domeniului răspunderii* pentru asemenea vicii. Într-adevăr prescripția dreptului la acțiune în repararea prejudiciului datorat viciului ascuns al lucrului presupune existența dreptului la acțiune (în sens material) ; dreptul la acțiune presupune existența dreptului subiectiv la repararea pagubei datorată viciului ascuns ; dreptul subiectiv, la rândul său, presupune existența *obligației corelative, de a garanta împotriva viciilor ascunse*, obligație care este un efect al contractului (de vânzare-cumpărare, de furnizare). Prin urmare, a stabili domeniul răspunderii pentru vicii ascunse înseamnă de fapt, a stabili *durata obligației de garantare* pentru aceste vicii.

În trecut, este de observat că, din punct de vedere terminologic, legislația nu folosea atributul « de garanție » pentru a desemna *întreaga durată* a răspunderii pentru vicii ascunse ; într-adevăr, numai Legea nr. 7/1977 folosea două noțiuni, diferite de cea de « termen de garanție », și anume : « durata (termenul) de utilizare » și « perioada de utilizare normată ». Care era în realitate, *natura*

acestor « durate » sau « termene » ? Se crede că, *în esență* și aceste intervale de timp *erau tot termene de garanție* ; mai precis, erau *termene de garanție pentru vicii ascunse*.

În favoarea acestei calificări, erau invocate cel puțin următoarele două argumente :

1. termenul de 1 an prevăzut de art. 11 alin. 1 din Decretul nr. 167/1958 a fost calificat – ca « termen legal(general) de garanție » pentru vicii ascunse ; potrivit alin. Final al aceluiași art. 11, termenul acesta de 1 an nu se aplica dacă legea sau convenția prevedea alt termen de garanție ; dar dacă termenul de 1 an era un termen (general) « de garanție », atunci și termenul care-l înlocuia (legal sau convențional) era tot un termen « de garanție » ; deci, natura juridică a termenului înlocuit și a celui înlocuitor trebuia să fie *aceeași* ;

2. trebuie să se țină seama de faptul că, în ce privește viciile ascunse ale lucrului, « termenul de garanție », în sensul art. 31 din Legea nr. 7/1977, « se imputa » asupra duratei de serviciu normată, în sensul că, în cuprinsul acestei durate intra, și termenul de garanție ; dar dacă pentru această parte a duratei de serviciu normată termenul era « de garanție » (pentru orice fel de vicii, deci și ascunse) de ce în continuare, acest termen ar fi trebuit să aibă o altă natură juridică ? Desigur, răspunderea pentru vicii ascunse, în termenul de garanție și în intervalul cuprins între expirarea termenului de garanție și împlinirea « duratei de serviciu normată » funcționa în *condiții diferite* (mai ales din punctul de vedere al probei) ; nu mai puțin însă *condițiile diferite* ale răspunderii, în intervale diferite, dar tot pentru vicii ascunse, nu erau de natură a schimba calificarea – unitară – a intervalului, întreg, în cadrul căruia se răspundea pentru vicii ascunse ; în esență, *întreg* intervalul, desemnat de lege cu expresia « durata de serviciu normată » avea *aceeași natură* : de *termen de garanție pentru vicii ascunse*.

După cum se poate observa, legiuitorul a distins între « termenul de garanție » și « durata de serviciu normată » voind să deosebească intervalul în care se răspundea și pentru vicii aparente de intervalul în care se răspundea *numai* pentru vicii ascunse ; în realitate *existau două termene de garanție pentru calitate* : *termenul de garanție pentru vicii aparente și termenul de garanție pentru vicii ascunse* ; atât doar că, din punctul de vedere al viciilor ascunse, primul termen se includea în cel de-al doilea, căci începutul ambelor termene era același : *predarea* produselor. Pentru înlăturarea eventualelor neînțelegeri, în unele cazuri, trebuiau deosebite două « predări » ; într-adevăr dacă era vorba de « produse » destinate consumului productiv, în sensul că beneficiar era o unitate care le utiliza în procesul de producție, trebuia să se aibă în vedere doar « predarea » de către unitatea producătoare unității beneficiare ; când, însă « produsele » erau destinate consumului populației, se avea în vedere și « predarea » pe care o făcea unitatea vânzătoare către cumpărător.

După cum se poate observa, prima ipoteză presupunea un singur raport juridic, cel dintre furnizor și beneficiar, pe când a doua ipoteză presupunea două raporturi juridice, distincte, dar succesive ; cel dintre producător și beneficiar și, apoi, cel dintre unitatea vânzătoare și persoana fizică cumpărătoare. În cadrul fiecărui raport problema răspunderii pentru vicii ascunse trebuia analizată în mod distinct ; chiar reglementarea juridică a răspunderii, în cele două categorii de raporturi juridice era distinctă.

Pentru arătarea « domeniului » prescripției era necesară o precizare ; această precizare *condițiile răspunderii* pentru vicii ascunse. După cum rezultă din alin. 1 al art. 31 din Legea nr. 7/1997, deficiența de calitate care, consta într-un viciu ascuns, trebuia să fi « apărut » în termenul de garanție, iar după expirarea acestui termen, viciile ascunse rezultate din fabricație defectuoasă să fi « apărut » în perioada de utilizare normată. Aceasta însemna că, pentru a exista răspunderea producătorului pentru vicii ascunse, se cerea în afară de alte condiții, ca aceste vicii să fi « apărut » în oricare din momentele ce formează durata de serviciu normată, durată care era tocmai *durata răspunderii* pentru vicii ascunse. Deci *legea nu cerea ca aceste vicii să fi fost « constatate » sau « descoperite » în cadrul acestui termen.* Precizarea este necesară deoarece nu întodeauna momentul în care viciul ascuns « apărea » era și momentul în care el se « constata » ; ori, pentru *existența* răspunderii, legea cerea ca viciul ascuns să « apară » în cadrul duratei de serviciu normată, chiar dacă « constatarea » apariției lui în cadrul termenului s-ar fi făcut după împlinirea duratei de serviciu normată ; cu alte cuvinte, legea nu făcea din « constatarea » , în cadrul duratei de serviciu normată, a viciului ascuns, o *condiție* a existenței răspunderii pentru un asemenea viciu. Numai dacă, până la expirarea duratei de serviciu normată, viciul ascuns n-ar fi « apărut », răspunderea producătorului înceta, nemaipunându-se deci, *nici problema prescripției extinctive ; în continuare, problema se strămuta de pe terenul răspunderii, pe cel al suportării riscului.*

În concluzie, putem spune că *domeniul* prescripției pentru viciile ascunse ale lucrului, *era termenul de garanție pentru acele vicii*, dacă aceste vicii au apărut în interiorul aceluia termen ; numai viciile ascunse ale lucrului apărute în acel interval, dădeau dreptul dobânditorului să ceară înstrăinătorului repararea pagubei astfel pricinuită ; existând un asemenea drept subiectiv există și dreptul la acțiune (în sens material), a cărui prescripție începe să curgă după regulile la care mă voi referi mai jos.

TERMENELE DE PRESCRIȚIE PENTRU VICIILE ASCUNSE ALE LUCRULUI

Aceste termene cer – pentru precizare lor o dublă distincție : pe de o parte, distingem între viciile ascunse cu viclenie, și cele ascunse fără viclenie – distincție întâlnită în reglementarea actuală, și, pe de altă parte distingem între raporturile dintre unitățile socialiste și dintre alte subiecte.

Ținând seama de dispozițiile art. 5 din Decretul nr. 167/1958(coroborat cu art. 3 al aceluiași decret) și pe baza distincției de mai sus, termenele de prescripție pentru vicii ascunse sunt de :

- 6 luni, dacă viciile nu sunt ascunse cu viclenie, indiferent de calitate

a părților raportului juridic ;

- 3 ani dacă viciile sunt ascunse cu viclenie, iar părțile raportului juridic, sunt fie persoane fizice, fie o persoană juridică și o persoană fizică ;

Iar conform legislației anterioare – 18 luni, dacă viciile era ascunse cu viclenie, iar părțile era unități socialiste – persoane juridice.

Începutul cursului prescripției extinctive pentru viciile ascunse ale lucrului, se determină potrivit regulii statornicită în art. 11 alin.1 din Decretul nr. 167/1958 : « Prescripția dreptului la acțiune privind viciile ascunse ale unui lucru transmis, începe să curgă de la *data descoperii viciilor, însă cel mai târziu de la împlinirea unui an de la predarea lucrului de orice natură , iar în cazul construcțiilor cel mai târziu de la împlinirea a trei ani de la predare* » (Gh. B.). După cum s-a observat textul stabilește *două momente* de la care poate curge prescripția : un moment « *subiectiv* » - cel al descoperii viciilor și un moment *obiectiv* – cel al împlinirii termenului de 1 an (afară de cazul în care legea sau convenția stabilește alt termen de garanție).

Dat fiind faptul că în practica jurisdicțională se pun probleme în legătură cu începutul prescripției pentru vicii ascunse, voi face unele precizări cu privire la art. 11 alin 1.

Întâi este de menționat ca, nu sunt dificultăți în privința înțelegerii și aplicării momentului subiectiv al începutului prescripției – data descoperirii viciilor (înăuntrul termenului de garanție) – căci « descoperirea unor vicii ascunse este o chestiune de fapt, ce poate fi dovedită prin orice mijloc legal de probă ».

Probleme se pun în literatură și în practică, în ceea ce privește momentul obiectiv al începutului cursului prescripției ; mai exact, probleme se pun în legătură cu înțelegerea și semnificația – diferite – ale părții următoare din text :.....*însă cel mai târziu de la împlinirea unui an de la predarea lucrului* »...

După cum am menționat mai înainte, termenul de 1 an este calificat în literatură și în practică, fie ca un « termen de decădere » fie ca un termen legal de garanție general.

Acest termen nu poate fi calificat ca un termen de decădere, pentru următoarele considerente :

1. Art. 11 alin. 1 nu reglementează *condițiile* răspunderii, decât sub aspectul *începutului prescripției* dreptului la acțiune pentru viciile ascunse ale lucrului ; celelalte condiții ale răspunderii pentru daunele rezultând din viciile ascunse ale lucrului – inclusiv durata acestei răspunderi – sunt stabilite prin lege sau convenție ; printr-o astfel de modalitate se stabilește în ce măsură există dreptul subiectiv la repararea pagubei datorată viciilor ascunse, cat și obligația corespunzătoare. Nașterea acestui drept subiectiv presupune existența viciilor ascunse ale lucrului ; dreptul la acțiune, care însoțește acest drept subiectiv, se naște, în principiu odată cu acest drept ; dreptul subiectiv se naște pe data « apariției » viciilor ascunse, adică pe data « *exteriorizării* » acestora ; « desoperirea » și « observarea » acestor vicii implică – datorită naturii lor de *vicii ascunse* – existența unui interval de timp, de la predarea lucrului, care să fie la dispoziția dobânditorului lucrului. Aceasta este și rațiunea pentru care se stabilește *durata răspunderii* transmițătorului pentru vicii ascunse ; rațiunea acestei întinderi, în timp, a răspunderii trebuie armonizată cu finalitatea prescripției extinctive ; din preocuparea legiuitorului pentru această armonizare, s-a născut regula privind începutul cursului prescripției pentru aceste vicii : de vreme ce aceste vicii *pot fi descoperite* în principiu, chiar îndată după predarea lucrului, este firesc ca prescripția să înceapă din momentul descoperirii viciilor. Prescripția, nu poate însă, să funcționeze în sfera instituției răspunderii ; și atunci, se fixează ca moment – obiectiv - al începutului prescripției (tocmai pentru armonizarea duratei răspunderii cu finalitatea prescripției) ultimul moment al intervalului în care se mai poate naște dreptul subiectiv, și, deci, și dreptul la acțiune în sens material. Acest moment este ultima clipă în care viciul ascuns poate apărea, atrăgând răspunderea, adică ultima clipă a termenului de garanție pentru vicii ascunse.

Dacă am presupune, spre exemplu, că viciul ascuns a « apărut » în ultima zi a termenului de 1 an de la predare și este « constatat » după 10 zile de la împlinirea termenului de 1 an, vom ajunge la soluții diferite, după cum acceptăm sau nu teza « termen de decădere ». În cazul în care dobânditorul a intentat acțiunea, să zicem după 5 luni și 19 zile de la împlinirea termenului de garanție pentru vicii ascunse, în concepția « termen de decădere » acțiunea se va respinge ca « inadmisibilă », întrucât dobânditorul este « decăzut » din drept, deoarece nu a « descoperit » viciile ascunse până la împlinirea termenului de 1 an. În această concepție, prescripția extinctivă este *înlăturată*. În cealaltă concepție acțiunea va fi admisă (din punctul de vedere al prescripției extinctive) întrucât la data « apariției » viciului ascuns, înainte de împlinirea unui an de la predare, s-a născut dreptul subiectiv de a cere repararea pagubei, dar dreptul la acțiune a început să curgă – în mod automat – « de la împlinirea unui

an de la predarea lucrului » ; acțiunea, deci, a fost introdusă înainte de expirarea termenului de 6 luni (presupunând vicii ascunse fără viclenie).

Rezumând, putem spune că, teza « termen de decădere » nu poate fi primită întrucât conduce la **înlăturarea** prescripției acolo unde legea nu a voit aceasta ;

2. Teza socotirii termenului de 1 an din alin. 1 al art. 11 ca termen de decădere nu se conciliază nici cu instituția însăși a decăderii ; după cum se știe , decăderea constă în *pierderea* unui drept subiectiv ca urmare a neexercitării lui înăuntrul unui termen prevăzut de lege.

Consider că, pentru justa înțelegere a lucrurilor, este necesar să se pornească de la faptul că din contract (de vânzare, de furnizare) se nasc, ca efecte ale contractului, dreptul dobânditorului la folosința utilă a lucrului, și de a cere, în caz contrar, despăgubiri pentru dauna datorată viciilor ascunse ale lucrului, precum și, obligațiile corelative pentru transmitătorul lucrului. Dreptul la despăgubiri pentru vicii ascunse, presupune *existența* acestor vicii și îndeplinirea condițiilor necesare pentru a fi antrenată răspunderea. Pentru exercitarea acestui drept subiectiv, este necesar ca viciul să se « exteriorizeze ». Aceasta însă trebuie să aibă loc *înăuntrul* termenului de garanție, care reprezintă durata obligației transmitătorului ; dacă termenul de garanție a expirat fără ca viciul ascuns să se fi manifestat, dreptul la repararea pagubei datorită viciului ascuns, și obligația corelativă *se sting* (trecându-se pe terenul riscului). Deci termenul de garanție de 1 an apare după efectele sale, ca *un termen extinctiv*.

Așadar suntem în prezența acelei modalități a actului juridic, care este « termenul » ; prin urmare, ca *natură*, termenul de garanție este o *modalitate* a actului juridic ; după efecte, acest termen este extinctiv ; ca izvor, termenul de garanție pentru vicii ascunse, este fie un *termen legal*, fie un *termen convențional*, ceea ce rezultă cu claritate din alin. final al art. 11 din Decretul nr. 167/1958. Cele de mai sus, vin și ele să demonstreze că nu suntem în prezența decăderii ; stingerea dreptului subiectiv, ca efect al împlinirii termenului de garanție, nu trebuie să fie confundată cu stingerea dreptului la acțiune în sens material ca efect al neexercitării lui (culpabile) înăuntrul termenului de prescripție ;

3. Împotriva calificării termenului de 1 an ca termen de decădere poate fi invocat și un *argument de text*, tras chiar din art. 11 alin. 1 ; textul *nu* prevede că viciile ascunse « trebuie descoperite » înăuntrul termenului de 1 an, cum se pretinde uneori în literatură și în practică.

De lege lata, descoperirea viciului ascuns se poate plasa și după expirarea termenului de 1 an ; numai că, prescripția a început să curgă, înaintea acestei constatări de la împlinirea termenului de 1 an.

Aceasta înseamnă că, dacă se stabilește că viciul ascuns exista, și s-a exteriorizat, dar nu a fost constatat, în termen de 1 an, iar acțiunea se introduce, în termenul de prescripție, care a început să curgă la împlinirea termenului de 1 an, chiar dacă « descoperirea » s-a făcut ulterior acestui termen de 1 an, o atare acțiune nu poate fi respinsă ca « tardivă » sau « prescrisă ».

De lege ferenda, se propune ca în codul civil să se prevadă două reguli privind începutul prescripției pentru viciile lucrului : una pentru viciile aparente și alta pentru viciile ascunse. Într-o redactare concisă aceste texte ar putea avea următoarele formulări :

-« Prescripția dreptului la acțiune pentru vicii aparente ale lucrului sau lucrării începe să curgă de la data predării » ;

-« Prescripția dreptului la acțiune pentru vicii ascunse ale lucrului ori lucrării începe să curgă de la data expirării unui termen de 1 an – sau a altui termen, legal, ori convențional, de garanție pentru vicii ascunse – de la predare, afară numai dacă viciul a fost descoperit înainte de expirarea unui asemenea termen ».

O regulă specială privind începutul prescripției pentru viciile produselor – indiferent că era vorba de vicii aparente sau ascunse – era înscrisă în art. 32 alin. 2 din Legea nr. 7/1977 : « Termenul de prescripție a acțiunii unității comerciale față de unitatea producătoare, pentru recuperarea daunelor rezultate din neîndeplinirea de către producător a condițiilor de calitate, curge de la data plății daunelor de către unitatea comercială ».

Pentru a încheia discuția consacrată începutului prescripției pentru viciile ascunse ale lucrului, fac precizarea că, sub acest aspect, este indiferent dacă viciul este ascuns cu sau fără viclenie ; protecția sporită a dobânditorului lucrului, în cazul în care viciul este ascuns cu viclenie, se realizează nu pe cale începutului prescripției, ci pe calea termenului de prescripție, care, în acest caz, nu mai este termenul scurt de 6 luni, ci termenul general (3 ani ori 18 luni în trecut).

În sfârșit, se precizează că, dacă viciile nu au fost invocate (pe cale de acțiune sau pe cale de excepție) în cadrul termenului de prescripție, ele nu pot fi invocate pe cale de excepție în cadrul acțiunii neprescrise (termenul fiind de trei ani) intentate de vânzător pentru plata prețului ; principiul *quae tempoliam sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum* nu este aplicabil, datorită caracterului *imperativ* al normelor care reglementează prescripția extinctivă.

În ce privește *suspendarea prescripției* pentru viciile ascunse ale lucrului, în reglementarea anterioară se preciza că erau incidente dispozițiile de la suspendarea prescripției pentru vicii aparente.

Se impune o precizare și cu privire la *repunerea în termenul de prescripție*, care funcționa și pentru prescripția pe care o avem în vedere, în măsura în care erau îndeplinite cerințele art. 19 din Decretul nr. 167/1958. Pentru ilustrare citez din Decizia P.A.S. nr. 2299/1973 : « oricum, arbitrajul era obligat să pună în discuție repunerea în termen, care în speță, era justificată ».

CAPITOLUL III

VICIILE ASCUNSE SAU APARENTE ALE PRODUSELOR VÂNDUTE DE UNITĂȚILE COMERCIALE

3.1 Protecția consumatorilor în economia de piață

Statul, prin mijloacele prevăzute de lege, protejează cetățenii în calitate de consumatori, asigurând cadrul necesar accesului neîngrădit la produse și servicii, informării lor complete despre caracteristicile esențiale ale acestora, apărării și asigurării drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice împotriva unor practici abuzive, participării acestora la fundamentarea și luarea deciziilor ce îi interesează în calitate de consumatori.

Se are în vedere comercializarea produselor noi, folosite sau recondiționate și serviciile destinate consumatorilor, cu excepția produselor care se comercializează ca antichități, și a produselor necesar a fi reparate sau recondiționate pentru a fi utilizate, cu condiția ca agentul economic să informeze cumpărătorul despre aceasta.

Calitatea este definită ca fiind ansamblul proprietăților și caracteristicilor unui produs sau serviciu, care îi conferă aptitudinea de a satisface, conform destinației acestuia, necesitățile explicite sau implicite. Consumatorul (cumpărătorul) este persoana fizică care cumpără, dobândește, utilizează ori consumă produse sau servicii, iar vânzător, este distribuitorul care oferă produsul consumatorului (cumpărătorului).

Produsul sigur este produsul care, folosit în condiții normale sau previzibile, nu prezintă riscuri, sau care prezintă riscuri minime, ținând seama de întrebuințarea acestuia ; riscul se consideră acceptabil și compatibil cu un grad înalt de protecție pentru siguranța și sănătatea consumatorilor, în funcție de următoarele aspecte :

- a) caracteristicile produsului, ale ambalării și ale instrucțiunilor de montaj și întreținere
- b) efectul asupra altor produse, împreună cu care acesta poate fi folosit
- c) modul de prezentare al produsului și orice alte informații furnizate de

vânzător ;

d) categoria de consumatori expusă riscului prin folosirea produsului ;

Principalele drepturi ale consumatorilor(cumpărătorilor) sunt :

a) de a fi protejați împotriva riscului de a achiziționa un produs care ar putea să le prejudicieze viața, sănătatea sau securitatea ori să le afecteze drepturile și interesele legitime ;

b) de a fi informați complet, corect și precis asupra caracteristicilor esențiale ale produselor astfel încât decizia pe care o adoptă în legătură cu acestea să corespundă cât mai bine nevoilor lor, precum și de a fi educați în calitatea lor de consumatori(cumpărători) ;

c) de a avea acces la piețe care le asigură o gamă variată de produse de calitate ;

d) de a fi despăgubiți pentru pagubele generate de calitatea necorespunzătoare a produselor folosind în acest scop mijloacele prevăzute de lege ;

e) de a se organiza în asociații pentru protecția consumatorilor, în scopul apărării intereselor lor.

Vânzătorii sunt obligați :

- să răspundă pentru prejudiciul actual și cel viitor cauzat de produsul cu defect, precum și pentru cel cauzat ca rezultat cumulativ al produsului cu defect cu o acțiune sau o omisiune a unei terțe persoane ;

- să pună pe piață numai produse sigure și, dacă actele normative în vigoare prevăd, acestea să fie testate și/sau certificate ;

- să retragă de pe piață produsele la care organele abilitate au constatat neîndeplinirea caracteristicilor prescrise, dacă această măsură constituie singurul mijloc prin care se pot elimina neconformitățile respective ;

La încheierea contractelor, cumpărătorii (consumatorii) au următoarele

drepturi :

a) libertatea de a lua decizii la achiziționarea de produse, fără a li se impune în contracte clauze abuzive ;

b) de a beneficia de o redactare clară și precisă a clauzelor contractuale, inclusiv a celor privind caracteristicile calitative și condițiile de garanție ;

c) de a fi despăgubiți pentru daunele provocate de produsele care nu corespund clauzelor contractuale ;

d) de a li se asigura service-ul necesar și piese de schimb pe toată durata medie de utilizare a produsului, stabilită în documentele tehnice normative sau declarată de către vânzător ori convenită de părți ;

e) de a sesiza asociațiile pentru protecția consumatorilor și organele administrației publice asupra încălcării drepturilor și intereselor lor legitime, în calitate de cumpărători (consumatori), și de a face propuneri referitoare la îmbunătățirea calității produselor.

Cumpărătorii au dreptul de a pretinde vânzătorilor remedierea sau înlocuirea gratuită a produselor, precum și despăgubiri pentru pierderile suferite ca urmare a deficiențelor constatate *în cadrul termenului de garanție*. După expirarea acestui termen cumpărătorii pot pretinde remedierea sau înlocuirea produselor care nu pot fi folosite potrivit destinației pentru care au fost realizate, ca urmare a unor **vicii ascunse** apărute pe durata medie de utilizare a acestora. Vânzătorul suportă toate cheltuielile legate de aceste deficiențe.

Remedierea deficiențelor apărute la produse ori înlocuirea produselor care nu corespund în cadrul termenului de garanție, și care nu-i sunt imputabile cumpărătorului se face în termenul maxim stabilit prin reglementări sau, după caz, prin contract. În cazul unor **vicii ascunse**, termenul maxim menționat anterior, curge de la data finalizării expertizei tehnice, efectuată de un organism tehnic neutru.

Cumpărătorul poate solicita plata unor despăgubiri, potrivit clauzelor contractuale sau dispozițiilor legale, în cazul remedierii sau înlocuirii produselor necorespunzătoare. Vânzătorul asigură toate operațiunile necesare repunerii în funcțiune, înlocuirii produselor, în cadrul termenului de garanție, respectiv pentru vicii ascunse în cadrul duratei medii de utilizare, precum și a celor ocazionate de transportul, manipularea, demontarea, montarea și ambalarea acestora ; vânzătorul suportă și cheltuielile legate de acestea.

Informarea și educarea cumpărătorilor

Cumpărătorii au dreptul de a fi informați, în mod complet, corect și precis, asupra caracteristicilor esențiale ale produselor oferite de către vânzători (agenții economici), astfel încât să aibă posibilitatea de a face o alegere rațională, în conformitate cu interesele lor, între produsele oferite și să fie în măsură să le utilizeze, potrivit destinației acestora în deplină securitate.

Înformarea cumpărătorilor despre produsele oferite se realizează, în mod obligatoriu, prin elemente de identificare și caracterizare ale acestora, care se înscriu la vedere, după caz, pe produs, etichetă, ambalaj de vânzare sau în cartea tehnică, instrucțiunile de folosire ori altele asemenea, ce însoțesc produsul în funcție de natura acestuia.

Vânzătorul trebuie să informeze despre denumirea produsului, calitatea și, după caz termenul de garanție sau data durabilității minimale, principalele caracteristici tehnice, despre eventualele riscuri previzibile, modul de utilizare, manipulare, depozitare, conservare sau păstrare, despre contraindicații.

Produsele de folosință îndelungată trebuie să fie însoțite de certificatul de garanție și, dacă reglementările în vigoare prevăd, de declarația de conformitate, precum și de cartea tehnică ori de instrucțiunile de folosire, instalare, exploatare, întreținere, eliberate de către producător. Toate informațiile privitoare la produsele oferite cumpărătorilor, documentele însoțitoare precum și contractele preformulate, trebuie să fie scrise în limba română, indiferent de țara de origine a acestora, fără a exclude prezentarea acestora și în alte limbi.

Organe ale administrației publice pentru protecția consumatorilor

a) *Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor*, este un organ de specialitate al administrației publice centrale, subordonat Guvernului, care coordonează și realizează politica Guvernului în domeniul protecției consumatorilor.

Atribuțiile și modul de organizare și funcționare ale Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, precum și relațiile dintre acestea și alte organisme competente în domeniu, se stabilesc prin hotărâri ale Guvernului. Guvernul va stabili reglementări în domeniul protecției consumatorilor pentru organele de specialitate ale administrației publice centrale, și respectiv pentru unele servicii publice ale ministerelor și altor autorități ale administrației publice centrale, organizate în județe și în municipiul București.

b) *Asociațiile pentru protecția consumatorilor*

Asociațiile pentru protecția consumatorului sunt considerate organizații neguvernamentale, ca persoane juridice, conform legii, și care, fără a urmări realizarea de profit pentru membrii lor, au ca unic scop apărarea drepturilor și intereselor legitime ale membrilor lor sau ale cumpărătorilor în general. Asociațiile pentru protecția consumatorilor pot fi parteneri sociali cu drept de reprezentare în consiliile consultative cu rol în domeniul protecției cumpărătorului

(consumatorului), în care organele administrației publice sunt reprezentate, dacă îndeplinesc condițiile necesare.

Acestea au următoarele drepturi și obligații :

- de a solicita autorităților competente luarea de măsuri în vederea retragerii de pe piață a produselor care nu asigură nivelul calitativ prescris în documentele stabilite de lege sau care pun în pericol viața, ori securitatea cumpărătorilor ;
- de a fi consultate cu ocazia elaborării actelor normative, standardelor sau specificațiilor care definesc caracteristicile tehnice și calitative ale produselor destinate cumpărătorilor ;
- de a solicita și de a obține informații asupra caracteristicilor calitative ale produselor, de natură să ajute cumpărătorul la luarea unei decizii asupra achiziționării acestora’
- de a informa opinia-publică, prin mass-media, asupra deficiențelor de calitate ale produselor ;
- de a introduce acțiuni în justiție pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale cumpărătorilor ;

c) *Consiliul consultativ*

La nivel central și local se constituie câte un consiliu consultativ pentru protecția cumpărătorilor (consumatorilor). Acesta are caracter consultativ și asigură, la nivelurile respective, cadrul informațional și organizatoric necesar :

- stabilirii și aplicării politicii de protecție a cumpărătorilor
- corelării acțiunilor diverselor organisme ale administrației publice cu cele ale organizațiilor neguvernamentale care au rol în realizarea protecției cumpărătorului (consumatorului).

Raporturile juridice dintre consumatorii prejudiciați și agenții economici

Agenții economici răspund pentru orice pagubă datorată unor deficiențe privind calitatea produselor sau serviciilor, apărută în cadrul termenului de garanție sau de valabilitate a acestora și care nu este imputabilă consumatorului, precum și unor eventuale vicii ascunse constatate pe durata medie de utilizare, care nu permit folosirea de către consumator a produsului sau serviciului potrivit scopului pentru care acesta a fost realizat și achiziționat sau care pot afecta viața, sănătatea ori securitatea consumatorilor.

Răspunderea se menține și în cazul în care livrarea produselor sau prestarea serviciilor se face în mod gratuit sau cu preț redus ori dacă acestea se comercializează ca piese de schimb sau se distribuie sub alte forme.

Pentru angajarea răspunderii civile a agentului economic, consumatorul prejudiciat trebuie să facă dovada pagubei, a defectului și a raportului de cauzalitate dintre defect și pagubă.

Producătorul este exonerat de răspundere pentru pagubele generate de produsele cu defect, dacă dovedește existența uneia dintre situațiile următoare :

- a) nu el este cel care a pus produsul în circulație ;
- b) defectul care a generat paguba nu a existat la data când produsul a fost pus în circulație sau a apărut ulterior punerii în circulație a produsului din cauze neimputabile lui ;
- c) produsul nu a fost fabricat pentru a fi comercializat sau pentru orice altă formă de distribuție în scop economic ;
- d) paguba se datorează respectării unor condiții obligatorii impuse de reglementările emise de autoritățile competente ;
- e) nivelul cunoștințelor științifice și tehnice la momentul punerii în circulație a produsului nu i-a permis depistarea existenței defectului ;

Răspunderea vânzătorului (producătorului), poate fi limitată de instanța competentă dacă paguba este cauzată, împreună, de defectul produsului și culpa consumatorului (cumpărătorului), vătămat sau prejudiciat ori a altei persoane, pentru care aceasta este ținută să răspundă.

Se mai menționează că există posibilitatea cumpărătorului vătămat ori prejudiciat de a pretinde despăgubiri în temeiul răspunderii contractuale sau extracontractuale.

Orice clauză abuzivă contractuală de limitare sau exonerare de răspundere a agentului economic – vânzătorului, încheiată între comerciant și consumator, este lovită de nulitate absolută.